

KULTURA BEZPIECZEŃSTWA
NAUKA – PRAKTYKA – REFLEKSJE
NR 21, 2016 (179–192)
ISSN 2299-4033

SUROGATKA TO JUŻ ZAWÓD,
BANAŁ CZY GLOBALNE SPOŁECZNE
ZAPOTRZEBOWANIE

SUROGATKA IS ALREADY A CLICHÉ
OCCUPATION, WHETHER SOCIAL
DEMAND

ANTONI OLAK

WSPA w Lublinie/ WSBiP w Ostrowcu Św. - Katedra Bezpieczeństwa Narodowego

ANTONI KRAUZ

Uniwersytet Rzeszowski, Wydział Pedagogiczny w Rzeszowie

ABSTRACT

In given article a brief characterization of the issue as new surrogates calculates the surrogate mother. The survey was carried out, the analysis of the phenomenon on the basis of the available literature, online content of legal documents. Shows trends, reviews, as well as societal demands in terms of the needs and the new role of the use of surrogate mothers in the in vitro.

KEY WORDS

Surrogate, mother, children, profession, social demand

ABSTRAKT

W zamieszczonym artykule dokonano krótkiej charakterystyki problematyki surogatki jako nowego oblicza matki zastępczej. Przeprowadzono sondaż, analizę zjawiska na podstawie dostępnej literatury, materiałów internetowych dokumentów prawnych. Przedstawiono tendencje, opinie, jak również zapotrzebowanie społeczne w zakresie potrzeb i nowej roli wykorzystania matek zastępczych w metodzie in vitro.

SŁOWA KLUCZOWE

surogatka, matka, dzieci, zawód, społeczne zapotrzebowanie.

WSTĘP

Technika zmienia oblicze ziemi w tym również życie człowieka. To co było dawniej nieosiągalne obecnie stało się faktem. I i II rewolucja przemysłowa dokonała nieodwracalnych przeobrażeń w każdej dziedzinie życia człowieka, społecznego, ekonomicznego, politycznego, moralnego, etycznego.

Obecnie pod wpływem rewolucji społecznej, zmiany w globalnym życiu społecznym człowieka są nieobliczalne. Przedstawione treści dotyczą coraz bardziej nagłaśnianego tematu surogatki, kolejnej matki zastępczej, oprócz matki wykorzystywanej dzisiaj w metodzie in vitro, przez jednych docenianej, drugich potępianej.

1. ISTOTA ROZUMIENIA ZNACZENIA MATKI, PRZEGLĄD PROBLEMATYKI

Już w starożytności zwracano uwagę na znaczenie miejsca i roli matki w życiu, która rodziła i wychowywała dzieci. Istniała też instytucja zastępczego macierzyństwa. W *Kodeksie Hammurabiego* odnaleźć można zapis, który zezwalał bezpłodnej żonie na podarowanie swojemu mężowi niewolnicy, w celu splodzenia potomka, który przyjmowany był następnie, jak ich własny¹.

Również tematowi matki i kobiety, nadawano istotnego znaczenia i traktowano jako kult płodności. Matka zasadniczo traktowana była jed-

¹ *Kodeks Hammurabiego*. przekł. M. Stępień, wyd. Alfa, Warszawa 1996, ISBN 83-7001-940-4.

noosobowo. Ogólnie panowała zasada *Mater semper certa est, pater est, quem nuptiae demonstrant* co znaczy, że Matka zawsze jest znana, ojcem jest ten, na kogo wskazuje związek małżeński.

Dawniej, dotychczas nie można było mieć wątpliwości, kto jest matką. Świat jednak szybko się zmienia, wskutek rewolucji społecznej, rozwoju nowoczesnej medycyny (wykorzystanie technologii cyber, nano) dotychczasowe zasady bycia matką już nie przystają do współczesnej globalnej kobiecej rzeczywistości. Do tego czasu stwierdzenie – to, kto był matką było jednoznaczne i bezsporne.

Dziś słowo matka przechodzi przeobrażenia a nawet wypaczenia, posiada wiele znaczeń, którym przypisuje się już kilka określeń, jako: matka zastępcza, surogatka, matka inkubator, matka biologiczna, matka genetyczna, zleceniodawca, zleceniobiorca, matka będąca w związku - zjawisko bardzo powszechne, matka prostytutka dodatkowo produkująca dzieci na handel, matka której dziecko zostało poczęte w szkle [In vitro (łac.), w szkle; https://pl.encyklopedia.org//In_vitro 25.06.2015r.], *duet mam* - dwie matki a jedno dziecko.

Z takiej praktykowanej rzeczywistości wniosek nasuwa się jeden, obecne macierzyństwo schodzi na dalszy plan, przeradza się w produkcję rzemieślniczą, ważny jest tylko cel - urodzić dziecko jako towar². Zgodnie z ustawową nowelizacją definicji matki wprowadzoną do kodeksu rodzinnego i opiekuńczego z dnia 6 listopada 2008r. jest nią wyłącznie kobieta, która urodziła dziecko (art. 61k.r.io.)³.

W związku z tym z mocy prawa do aktu urodzenia dziecka wpisuje się biologiczną matkę zastępczą, gdyż tylko jej przypisuje się macierzyństwo. Stąd idąc tokiem prawnym nie ma żadnego znaczenia fakt, że surogatka nie jest genetyczną matką dziecka. Takie określenie prawne matki jest niespójne ze stanem faktycznym powszechnie praktykowanym i występującym w życiu społecznym na wszystkich kontynentach. Stąd istnieje konflikt prawa w stosunku do uznawania matki jakiej przyszło pełnić wyżej wymienione role w obecnej rzeczywistości globalnego społecznego przyzwolenia i zapotrzebowania.

² Zob. szerzej A. Krauz, *Niewolnictwo dzieci na e-globie w XXI wieku zamiast edukacji* [w:], Duris M., *Technicke vzdelavanie ako sucast vseobecneho vzdelavania*, Banska Bystrica 2011, ISBN 970-80-557-0265-0.

³ *Kodeks rodzinny i opiekuńczy* – Ustawa z dnia 25 lutego 1964r. (Dz.U. 1964 Nr 9, poz.59 ze zm.). Kodeks rodzinny i opiekuńczy, art. 61, Dz.U. z 2008 r. Nr 220, poz. 1431.

Należy zadać pytanie: Czy tego typu zjawisko rozwoju cywilizacyjnego współczesnego społeczeństwa nie zagraża jego degeneracji, degradacji a nawet zagładzie? Dotychczas historia II wojny światowej pokazała do czego doprowadziła wyższość i plany panowania niemieckiej rasy aryjskiej nad pozostałą częścią świata - kosztowało to świat ponad 50mln istnień ludzkich.

2. IMPLIKACJA OKREŚLEŃ SUROGATKA – MATKA ZASTĘPCZA

Wyraz *surogatka* jest spolszczonym określeniem angielskiego wyrażenia *surrogate mater*, oznacza matkę zastępczą, która w zamian za wynagrodzenie przyjmuje do swojej macicy zapłodnioną drogą *in vitro* komórkę jajową innej kobiety, która ma problemy z zajściem lub donoszeniem własnej ciąży.

Surogatka w takim przypadku staje się wówczas tylko matką biologiczną dziecka. Umożliwia w swoich drogach rodnych wyłącznie tylko na rozwój embrionu, natomiast matką genetyczną jest dawczyni komórki jajowej. Rzadziej zdarza się, że do zapłodnienia dochodzi drogą naturalną poprzez stosunek płciowy. Wówczas surogatka jest zarówno matką biologiczną, jak i genetyczną, jako że w celu zapłodnienia oddała własną komórkę jajową.

Rola surogatki sprowadza się tylko do donoszenia ciąży, urodzenia dziecka i zrzeknięcia się wszystkich praw do dziecka na rzecz rodziców, którzy za określoną sumę wynajęli jej macicę⁴.

Instrukcja Kongregacji Nauki Wiary *Donum Vitae* dwojako definiuje *matkę zastępczą*. *Po pierwsze*, jest to kobieta, która nosi w ciąży embrion przeniesiony do jej łona, który genetycznie biorąc jest jej obcy, ponieważ został uzyskany przez połączenie gamet dawców, z obowiązkiem oddania dziecka po jego urodzeniu temu, kto zamówił lub uzgodnił ciążę⁵. *Po drugie*, jest to kobieta, która nosi w ciąży embrion, dla zrodzenia którego ofiarowała jajo zapłodnione nasieniem mężczyzny niebędącego jej mężem, z obowiązkiem oddania dziecka po urodzeniu temu, kto je zamówił lub uzgodnił ciążę⁶.

⁴ A. Jeżewska, *Macierzyństwo zastępcze w Polsce i na świecie – aspekty prawne i etyczne*, [w:] (red.) E. Krajewksa-Kułak, C. R. Łukaszuk, J. Lewko, *W drodze do brzegu życia*, t. IX, Białystok 2011, s.327-329.

⁵ Instrukcja Kongregacji Nauki Wiary *Donum Vitae*. <http://ekai.pl/biblioteka/dokumenty/x141/instrukcja-donum-vitae/>.

⁶ P. Morciniec, *Macierzyństwo zastępcze*, [w:] A. Muszala (red.), *Encyklopedia Bioetyki*, Radom 2005, s.367.

Potencjalna matka zastępcza nie jest traktowana jak człowiek, lecz staje się *przedmiotem*, który zostaje wynajęty na kolejne dziewięć miesięcy, *maszyną*, która ma urodzić zdrowe dziecko. Jej brzuch to tylko *biologiczny inkubator* rozumowanie czysto przedmiotowe nie mające nic wspólnego z rodzicielstwem⁷. Ponadto dokonuje się podziału na macierzyństwo zastępcze pełne i częściowe. To pierwsze charakteryzuje się tym, iż para zamawiająca dziecko, przekazuje surogatce zapłodnioną komórkę jajową pochodzącą od innej kobiety.

Natomiast macierzyństwo częściowe zastępcze odznacza się faktem, iż matce zastępczej zostaje w macicy umieszczony embrión, który jest zapłodniony nasieniem mężczyzny strony umowy o zastępcze macierzyństwo bez odbywania stosunku płciowego. Zastępcze macierzyństwo definiuje się jako sytuację, w której jedna z kobiet wyraża zgodę na zajście w ciążę i następnie urodzenie dziecka, po czym przekazuje go innym osobom lub osobie, łącznie ze zrzeczeniem się praw rodzicielskich do urodzonego dziecka⁸.

3. PRZEGLĄD PRAWNY I SPOŁECZNY SUROGATEK ZA GRANICĄ

Surogacja związana z macierzyństwem występuje w dwóch wariantach, może być: altruistyczna dozwolona, ale nie można płacić matce zastępczej (poza kosztami wynikającymi z samej ciąży i porodu), komercyjna dozwolona, zezwalająca na wynagrodzenie finansowe dla matki zastępczej.

Legalna działalność matki zastępczej (surogatki) występuje aktualnie w następujących krajach: *Australia*, tylko *altruistyczna*, większość stanów uznaje rodziców biologicznych oraz umowy między surogatką a rodzicami, płatna jest przestępstwem.

Kanada tylko *altruistyczna*, nie uznaje umów między surogatką a rodzicami.

Rosja wszystkie formy są dopuszczalne, również matka zastępcza nie pojawia się w akcie urodzenia. W *Holandii*, *Belgii* dozwolona tylko *altruistyczna*.

Południowa Afryka, wszelkie umowy są legalne, uznaje się rodziców biologicznych, surogatka ma 60 dni na rozmyślenie się i zatrzymanie dziecka.

Tajlandia, *Ukraina* *Meksyk* brak ograniczeń. *Indie* surogatka staje się codziennością, nie ma praw do dziecka.

⁷ P. Brągiel, *Matka zastępcza w ocenie etyki personalistycznej i chrześcijańskiej*, kwartalnik, *Życie i płodność*, nr 2/2010.

⁸ M., Fras, D. Abłażewicz, *Umowa o macierzyństwo zastępcze i jej dopuszczalność na tle prawa polskiego*, *Rodzina i Prawo* nr 9 - 10/2008r., s.96.

Portugalia przygotowuje się do legalizacji instytucji surogatki dla bezpłodnych małżeństw.

Grecja poszła jeszcze dalej i finansuje koszty opieki medycznej dla matki zastępczej. *USA* działalność surogatek jest legalna, niektóre stany mają różne regulacje, (tutaj miał miejsce w Kalifornii w 1984r. pierwszy w tym kraju *klasyczny* przypadek narodzin dziecka z matki zastępczej, z wykorzystaniem zapłodnienia *in vitro*).

W *Anglii* tylko *altruistyczna*, wymagana adopcja dziecka przez matkę biologiczną w obliczu sądu (jest to jednak formalność). W tym kraju już w 1978r. w urodziło się pierwsze dziecko zapłodnione drogą *in vitro* Luiza Brownl. *Izrael* od 1996r obowiązuje tylko obywateli kraju⁹.

Kraje, które zabroniły wykorzystywania surogatek do rodzenia dzieci, to: od 1994 r. *Francja*; dotyczy to również *Włoch, Austrii, Niemczech, Norwegii*. W *Szwajcarii* są stosowane kary, dotyczy klinik i pośredników uczestniczących w procederze; podobnie jest również w *Hiszpanii*, z tą różnicą, że można skorzystać z procedury w innym kraju wraz ze swoją surogatką.

W krajach jak: *Szwecja, Irlandia* – prawo nie reguluje procedur¹⁰. Postanowień, które bezpośrednio regulowałyby kwestię zastępczego macierzyństwa nie zawiera także Europejska Konwencja Bioetyczna. Jedynym zapisem, który można byłoby odnieść do tej problematyki jest art. 21, który stanowi, iż: *Ciało ludzkie ani jego części nie mogą stanowić źródła korzyści finansowych*¹¹.

4. SUROGATKA - ZAWODEM W POLSCE, KWESTIA CZASU

Wśród kobiet rynek brzuchów do wynajęcia ciągle jest w Polsce mało znany i w zasadzie funkcjonuje trochę poza prawem¹². Zgodnie z obowiązującymi przepisami umowy związane z surogacją uznaje się za nieważne. Wobec nieuregulowania kwestii surogacji w prawie, takie umowy mogą być zakwalifikowane jako dokumentujące przestępstwo handlu dziećmi.

Zgodnie z obowiązującym u nas prawem jest to handel ludźmi, co jest karalne. Co więcej, w świetle polskich przepisów urodzone przez surogatkę dziecko, choć genetycznie nie ma z nią nic wspólnego, należy tylko do

⁹ <http://macierzynstwowozastepcze.blog.onet.pl/> (22.06.2015r.)

¹⁰ Tamże.

¹¹ http://www.coe.int/t/dg3/healthbioethic/texts_and_documents/ETS164_Polish.pdf (25.06.2015r.)

¹² I. Smolińska, *Brzuchy do wynajęcia Rośnie popyt na surogatki* Wprost, 15.12.2014r.

niej. W Polsce zjawisko to podlega zasadzie: to, co nie jest zakazane prawem, jest dozwolone.

W związku z tym oficjalnie w przepisach prawa, surogatka nie istnieje, co zupełnie nie przeszkadza jej sprawnie funkcjonować na rynku społecznym dzieci. Sieć internetowa na blogach jest pełna kobiet oferujących swą pomoc pozostania matką zastępczą. Stosuje się w tych sytuacjach tzw. adopcję ze wskazaniem, legalną i dozwoloną.

Jednak pod znakiem zapytania stawia fakt czerpania z niej korzyści majątkowej. W takim wypadku z mocy prawa cała procedura podlega pod handel ludźmi. Całkowity brak regulacji prawnej sprawia, że surogatką może stać się dobrowolnie każda kobieta, która jest tym tematem zainteresowana.

Z racji macierzyństwa jedyną osobą chronioną w tym przedsięwzięciu jest surogatka. Biologiczni rodzice są całkowicie na jej usługach, nie mają wpływu na finał tego ekonomicznego w większości przedsięwzięcia.

Kwestie finansowe wynajęcia surogatki w Polsce według różnych źródeł wahają się od 30 do 150tys. zł.¹³.

Przykładowe ogłoszenia występujące w Internecie, niektóre w rodzaju referencji, dodatkowy atut przedstawiający wiarygodność zgłaszanych ofert:

- *Witam po raz trzeci pomogę jakiejś parze zostać rodzicem, mam 29 lat dwie śliczne zdrowe córki. Dwa razy byłam matką zastępczą urodziłam 2 ślicznych zdrowych chłopców z własnego jajeczka. Jednego w 2010r. drugiego 2013r... .*
- *Wynajmę swój brzuszek w celu urodzenia dziecka. Witam jestem zdrową 35latką bez nałogów, mieszkam we Wrocławiu, grupa krwi ARh(+). Jestem też gotowa do zmiany miejsca zamieszkania na czas trwania pierwszej ciąży., Adopcja legalna w Polsce i zagranicą, zrzeczenie się praw do dziecka. Za pomoc finansową, gdyż jestem w trudnej sytuacji finansowej. Koszt urodzenia dziecka to 35000 zł, lub 9000 – 15000€... .*
- *Trzydziestoletnia mama dwóch zdrowych dzieci użyczy swój brzuch zdecydowanej parze, która z powodów zdrowotnych nie może doczekać się własnej pociechy. Jestem zdrową, bez żadnych nałogów mężatką. Niestety nie udostępniam swojej komórki jajowej. Preferuję, by materiał genetyczny pochodził od przyszyłych rodziców. Województwo Kujawsko Pomorski¹⁴...*

Głównym powodem podejmowania przez kobiety decyzji o surogacji w Polsce jest aspekt finansowy, to czekające wysokie wynagrodzenie.

¹³ Tamże.

¹⁴ www.surogatka.blog.onet.pl (20.06.2015r.)

Większość kobiet decydujących się na rolę surogatki czyni to ze względu na trudną sytuację materialną. Należą do nich między innymi: studentki, pragnące zarobić na utrzymanie w czasie studiów lub bezskutecznie szukające pracy.

Drugi obszar to kobiety w średnim wieku, nie pracujące, a posiadająca już co najmniej jedno dziecko. Kolejna grupa to matki żywicielki rodziny wielodzietnej, będące w wyjątkowo trudnej sytuacji materialnej, zrobią wszystko, by utrzymać finansowo swoją rodzinę. Dla nich to nie poryw serca, lecz interes¹⁵.

Ze względu na kwestię niepłodności, która w Polsce dotyczy 10 – 15% par, zapotrzebowanie społeczne w Polsce na surogatki w pewnym stopniu istnieje. Stąd w Internecie pojawia się coraz więcej stron, gdzie można znaleźć ogłoszenia jak wyżej kobiet chętnych urodzić cudze dziecko, jak np. surogatki.com ... itp.

W naszym kraju do tej pory powstała jedna agencja wynajmu brzuchów: Elizabeth – Matki Zastępcze Surogatki, mająca siedzibę w podwarszawskim Piasecznie. Oficjalnie zarejestrowana była jako pośrednictwo w zatrudnianiu opiekunek¹⁶. Z punktu widzenia prawa czerpanie korzyści materialnych z macierzyństwa zastępczego (w tym pośredniczenie między surogatką a ewentualnymi klientami) jest przestępstwem¹⁷.

Według art.189a. §1. kto dopuszcza się handlu ludźmi, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3. §2. kto czyni przygotowania do popełnienia przestępstwa określonego w §1, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5¹⁸.

5. TEREN BADAŃ I CHARAKTERYSTYKA POPULACJI BADAWCZEJ

W ramach badań sondażowych dokonano wśród studentów krótkiej analizy wyżej wymienionej problematyki matki zastępczej - *surogatki*. Pojawienie się na zamówienie nowego wymiaru kobiety jako *inkubatora*, *maszyny do produkcji dzieci*, *wynajmowanego brzuszka jako narzędzia do rodzenia*, rodzi szereg pytań, niejasności, konfrontacji i wątpliwości.

¹⁵ P. Brągiel, *Matka zastępcza w ocenie etyki personalistycznej i chrześcijańskiej*, kwartalnik, *Życie i płodność*, nr 2/2010.

¹⁶ http://www.mjakmama24.pl/rodzice/kariera-prawo-finanse/surogatka-prawie-jak-matka-matka-zastepcza-czyli-brzuch-wynajme,173_2927.html (25.06.2015r.)

¹⁷ Art.189a §1 i 2 oraz art.211a, *Kodeks karny* (Dz.U. z 1997 nr 88 poz. 553).

¹⁸ Ustawa z dnia 6.06.1997r. *Kodeks karny* (Dz.U. z 1997 nr 88 poz. 553).

Współczesne zagubienie wartości człowieka, tym bardziej kobiety jako matki dzieci w świecie wiedzy, rewolucji społeczno informacyjnej rzutuje na obraz funkcjonowania *surogatki*, jej roli, miejsca jako kobiety. Liberalizacja życia społecznego współczesnego człowieka, żyjącego wśród obaw i problemów niespokojnego świata generuje nowe dotąd niespotykane zjawiska.

Badania przeprowadzono wśród studentów studiów licencjackich, magisterskich, stacjonarnych i niestacjonarnych województwa podkarpackiego. Badania realizowano w latach 2014/2015. Miejscem badań objęto: Uniwersytet Rzeszowski, na kierunkach:

Inżynieria bezpieczeństwa, I, II rok,

Pedagogika Pracy I, III rok.

Narzędziem jaki wykorzystano do badań sondażowych był kwestionariusz ankiety. Łącznie badaniami objęto 109 studentów z tego uczestniczyło: 81 kobiet tj. 74%, 28 mężczyzn, tj. 26%.

6. ZAGROŻENIE WARTOŚCI KOBIETY, SUROGATKA W OPINII WŁASNYCH BADAŃ SONDAŻOWYCH

Wśród różnych problemów współczesnego świata jakie występują globalnie do znaczących należy kryzys stosowania zasad wartości. Obecna demokracja, gospodarka wolnorynkowa, szerzący się globalny liberalizm we wszystkich dziedzinach życia społecznego powoduje przeobrażenia gospodarczo społeczne, liberalizację wartości w tym również ocenę współczesnej *surogatki*.

Jak świadczą wyniki przeprowadzonych badań *matka zastępcza - surogatka* stała się z jednej strony przymusem pracy, nowej formy zastąpienia bezrobocia, z drugiej strony luksusem nowoczesności. Jest kolejnym ogniwem liberalizacji życia rodzinnego - rodzenia dzieci na zamówienie, płatną siłą roboczą zatrudniającą kobiety na 9 miesięcy. Stanowi zielone światło za przyczyną szukania możliwości zaszczytnej pomocy rodzinom zastąpienia niepłodności.

Badani przedstawiają swoje spostrzeżenia, ocenę na podstawie obserwacji życia ludzi, dyskusji, prasy, Internetu, RTV. Opinie respondentów przedkładają się w trzech wymiarach:

- pierwszym, wyrażają się brakiem opinii na temat powyższego zagadnienia,
- drugim, to akceptacja występującego zjawiska,
- trzecim, to negowanie i potępienie *surogatki* jako matki zastępczej.

Na podstawie przeprowadzonej ankiety wśród badanych uzyskano następujące wskaźniki procentowe:

Wśród badanych studentów grupa tj. 8% populacji nie wyraziła żadnego zdania, nie odniosła się negatywnie, pozytywnie na temat matki zastępczej - *surogatki*. W uzasadnieniu przedstawiła, iż posiada zbyt mało informacji aby określić swój stosunek do tego zjawiska.

Druga grupa, tj., 11% ankietowanych wyraziła opinię aprobując tego typu zjawisko, z uwagi na występujące możliwości i zapotrzebowanie społeczne, oto niektóre wypowiedzi:

- pojawiają się nowe możliwości zarobkowania (biznes), spowodowany tym, że niektóre małżeństwa, które nie mogą mieć dzieci poszukują wśród społeczności matki zastępczej - *surogatki* do urodzenia im dziecka, w ramach *in vitro*,
- na urodzenie dziecka przez matkę zastępczą jest sporządzana dwustronna umowa pomiędzy zamawiającymi a surogatką, porządkująca i wyjaśniająca zasady obu stron,
- zainteresowanie tym tematem rozszerza się coraz bardziej poprzez oficjalne ogłoszenia w Internecie. Badani podają, że referencje tego typu występują dość powszechnie: *użyczę swój brzuch zdecydowanej parze, pomogę jakiejś parze zostać rodzicem, wynajmę swój brzusek w celu urodzenia dziecka, itp.*,
- zjawisko rodzenia dzieci na zamówienie wynika: z potrzeby społecznej (bo taka występuje) oraz możliwości jakie daje nowoczesny rozwój medycyny, a więc niektórzy z tego korzystają.

Trzecia grupa ankietowanych tj. 81% ocenia negatywnie występujące zjawiska mające miejsce w życiu społecznym. Ich lista w stosunku do wyżej wymienionej jest dość długa, w kolejności są to:

- taki rodzaj usługi narusza godność kobiety, jako osoby, matki, która traktowana jest jako wypożyczalnia, jednorazowe narzędzie,
- nie należy ingerować w macierzyństwo, matka biologiczna i matka fizyczna stanowią jedno. Zgodnie z naturą biologiczną rozwoju człowieka matka jest tylko jedna, dziecko nie może posiadać dwóch matek jednocześnie,
- kobieta będąca *surogatką* staje się towarem na sprzedaż. W macierzyństwie jest to nieetyczne, niedopuszczalne, niemoralne, sprzeczne z naturą człowieka,
- taka kobieta traktowana jest przedmiotowo. Jako *surogatka* wykonuje na zamówienie usługę, czyli najpierw nosi dziecko pod sercem a następnie rodzi je i oddaje jako produkt, towar,

- w ten sposób nabyte pieniądze staną się dla kobiety *matki zastępczej* zmo-
rą nie do zapomnienia, Więzy fizyczne i emocjonalne z dzieckiem, któ-
re zostało oddane, jego bezpośredni brak będą oddziaływać na psychikę
matki fizycznej,
- ta forma rodzenia dzieci stwarza możliwość bogacenia się stowarzy-
szeń, innych podmiotów na nieszczęściu małżeństw, które nie mogą
mieć dzieci,
- surogatka staje się matką, która jest pierwszym z ogniw handlu dziećmi,
-matka zastępcza to inaczej według zapotrzebowania rynku maszyna do
rodzenia dzieci, które są przedmiotem umowy,
- to nie macierzyństwo a hodowla, produkcja dzieci na zamówienie. Obec-
nie akceptowane przez niektóre społeczeństwa. Stwarza to możliwości
handlu ludźmi - dziećmi (eksport, import),
- zjawisko rodzenia dzieci na zamówienie przez kobiety zastępcze staje się
powszechnie dostępne. Powstaje dla par nie posiadających dzieci nowa
forma podaży i pobytu - rynek brzuchów,
- ten rodzaj usług wykonywany przez kobiety powinien być powszechnie
zabroniony, karany. Istnieje wiele innych form i metod pozyskiwania
dzieci przez małżeństwa, które ich nie mogą mieć, np. możliwość adopcji.

7. KWESTIE MACIERZYŃSTWA MATKI ZASTĘPCZEJ

Najprościej ujmując w przypadku macierzyństwa matki zastępczej jej
dziecko traktowane jest jak *towar*, który można sobie zamówić i nabyć.
Potomstwo przestaje być już *cudem*, najcenniejszym darem od Boga.

Staje się wynikiem dwustronnej umowy pomiędzy zamawiającymi
a surogatką. A przecież dziecko powinno być znakiem błogosławieństwa
Bożego i przede wszystkim owocem wielkoduszności rodziców, gotowych
na jego przyjęcie i wychowanie¹⁹. Macierzyństwo zastępcze, tak jak pozo-
stałe metody sztucznego zapłodnienia, bezpośrednio godzi w sakrament
małżeństwa. Jest ono przykładem postawy małżonków egoistycznie pra-
gnących dziecka, nie zgadzających się z wolą Bożą.

Powierzenie swojego macierzyństwa łonu do wynajęcia nie ma nic
wspólnego z prawdziwą miłością małżeńską i macierzyńską. Niektórzy
etycy nazywają to wręcz *prostytycją* oddaniem części własnego ciała za
pieniądze²⁰. Kościół Katolicki, oceniając moralnie metody sztucznego za-

¹⁹ *Katechizm Kościoła Katolickiego*, nr 2373.

²⁰ P. Brągiel, *Matka zastępcza w ocenie etyki personalistycznej i chrześcijańskiej*, kwartal-
nik, *Życie i płodność*, nr 2/2010.

plodnienia, bierze pod uwagę także okoliczności i możliwe konsekwencje, jakie z nich płyną, tak dla małżonków, jak i dla embrionu.

W tym świetle macierzyństwo zastępcze nie może być etycznie zaakceptowane. Dziecko ma bowiem nieodwołalne prawo zostać poczęte przez własnych rodziców, być noszone pod sercem swej matki, być zrodzone i dorastać w małżeństwie²¹.

Prywatny interes rodziców pragnących dziecka nie może być ważniejszy niż wartość drugiego człowieka. Działając dla swego osobistego szczęścia, małżonkowie nie mogą podważać i negocjować planu Bożego. Uciekając się do macierzyństwa zastępczego, dokonują oni rozdziału pomiędzy pokrewieństwem genetycznym, pokrewieństwem biologicznym a pokrewieństwem społecznym. Taki rozdział wpływa destruktywnie na życie rodziny. Osłabiając rodzinę, osłabia całe społeczeństwo²².

WNIOSKI

Na podstawie przeprowadzonych własnych badań sondażowych, dostępnej literatury wnioski nasuwają się następujące:

- W opinii większości respondentów zjawisko matki zastępczej jako *surrogatki* nie znajduje przyzwolenia. Większość wypowiedzi to opinie negatywne.
- Na uwagę zasługuje w szczególności, że jest to zjawisko naruszające godność kobiety matki. Ta forma rodzenia dzieci staje się nieetyczna, niemoralna jest sprzeczna z macierzyństwem, z naturą człowieka.
- Ta współczesna kobieca usługa jest źródłem handlu dziećmi, traktowania kobiety i jej dziecka jako przedmiotu, inkubatora, towaru, którym można łatwo handlować - sprzedać i kupić.

ZAKOŃCZENIE

W Polsce nie istnieje prawo dotyczące działania matek zastępczych. Jedyne dokumenty i przepisy, które regulują to zjawisko opierają się na Kodeksie Cywilnym i Karnym oraz Kodeksie Rodzinnym i Opiekuńczym. Bardzo

²¹ Zob. szerzej T. Piątek, *Janusz Korczak – wzór osobowościowy prakseologicznego pedagoga i pracownika socjalnego* (w:) *W trosce o dziecko. Rozważania w kontekście pedagogiki Janusza Korczaka*, red. Bajorek K., Serwatko K., Śniegulska A., Sanok 2012, s.167-184, ISBN 978-83-61802-88-4.

²² A. Olak, *Bezpieczeństwo Rodziny w warunkach globalizacji*. WSMiJO w Katowicach. Katowice 2013. ISBN 978-83-87296-84-1.

silny wpływ na rozwój surogacji i decydujące zdanie na ten temat posiada Kościół Katolicki, który jest głęboko zakorzeniony w życiu, jak i w tradycji naszego kraju. W wielu krajach istnieje już prawo dotyczące macierzyństwa zastępczego, w niektórych jest surowo zabroniona w innych np. Indie szeroko praktykowane.

BIBLIOGRAFIA

1. Brągiel P., *Matka zastępcza w ocenie etyki personalistycznej i chrześcijańskiej* kwartalnik, *Życie i płodność*, nr 2/2010.
2. Fras M., Abłażewicz D. *Umowa o macierzyństwo zastępcze i jej dopuszczalność na tle prawa polskiego*, *Rodzina i Prawo* nr 9 - 10/2008r.
3. Holocher J., Soniewicka M. *Analiza prawna umowy o zastępcze macierzyństwo*, *Prawo i medycyna* nr 3/2009.
4. Instrukcja Kongregacji Nauki Wiary Donum Vitae. <http://ekai.pl/dok/x141/inst-donum-vitae/>
5. Jeżewska A., (2011), *Macierzyństwo zastępcze w Polsce i na świecie – aspekty prawne i etyczne*, [w:] (red.) Krajewksa- Kułak E., Łukaszuk C. R., Lewko J., *W drodze do brzegu życia*, t. IX, Białystok.
6. *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 2373.
7. Kodeks rodzinny i opiekuńczy, art. 61 Dz.U. z 2008 r. Nr 220, poz. 1431.
8. *Kodeks Hammurabiego*, (1996), przekł. Stępień M., Alfa, Warszawa, ISBN 83-7001-940-4.
9. Krauz A., (2011), *Niewolnictwo dzieci na e-globie w XXI wieku zamiast edukacji* [w:], Duris M., *Technicke vzdelavanie ako sucast vseobecneho vzdelavania*, Banska Bystrica, ISBN 970-80-557-0265-0.
10. Morciniec P. (2005), *Macierzyństwo zastępcze*, [w:] A. Muszala (red.), *Encyklopedia Bioetyki*, Radom.
11. Olak A., (2013), *Bezpieczeństwo Rodziny w warunkach globalizacji*. WSZMiJO w Katowicach. Katowice. ISBN 978-83-87296-84-1.
12. Piątek T., (2012), *Janusz Korczak – wzór osobowościowy prakseologicznego pedagoga i pracownika socjalnego* (w:) *W trosce o dziecko. Rozważania w kontekście pedagogiki Janusza Korczaka*, red. Bajorek K., Serwatko K., Śniegulska A., Sanok, ISBN 978-83-61802-88-4. Smolińska I., *Brzuchy do wynajęcia* *Rośnie popyt na surogatki* *Wprost*, 15.12.2014r.
13. Sowa B., *Przychody podatkowe osiągnane przez osoby fizyczne z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej – analiza wybranych aspektów*, *Zeszyty Naukowe Politechniki Rzeszowskiej*, seria: Zarządzanie i Marketing Nr 285 z 2012, Z. 19 (3/2012); s. 95-118

14. Rzepka A., Globalisation and global economy in theory and practise, LAP LAMBERT Academic Publication, Saarbrucken 2013.
15. Ustawa z dnia 6.06.1997r. *Kodeks Karny* (Dz.U. 1997 Nr 88, poz. 533).
16. Ustawa z dnia 25.02.1964r. *Kodeks Rodzinny i Opiekuńczy* (Dz.U. 1964 Nr 9, poz.59).
17. https://pl.wikipedia.org/wiki/In_vitro
18. http://macierzynstwozastepcze.blog.onet.pl/http://www.coe.int/t/dg3/healthbioethic/texts_and_documents/ETS164Polish.pdf
19. <http://www.mjakmama24.pl/rodzice/kariera-prawo-finanse/surogata-prawie-jak>
20. www.benc.pl<http://>
21. www.surogata.blog.onet.pl

CITE THIS ARTICLE AS:

A. Olak, A. Krauz, *Surogata to już zawód, banał czy globalne społeczne zapotrzebowanie*, „Kultura Bezpieczeństwa. Nauka – Praktyka – Refleksje”, 2016, no 21, p. 179-192.

Licence: This article is available in Open Access, under the terms of the Creative Commons License Attribution 4.0 International (CC BY 4.0; for details please see <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided that the author and source are properly credited. Copyright © 2016 University of Public and Individual Security “Apeiron” in Cracow